

REFORM

Makt og motmakt

Med bidrag fra: Axel Fjeldavli, Carlo Giacomo Angrisano Giraut, Lars Kolbeinstveit,
Jan Arild Snoen og Lene Westgaard-Halle.

Makt og motmakt

Carl Christian Grue Solberg
Leder Høyres Studenterforening Bergen

Et av mine favorittsitater er signert Torkel Halvorsen Aschehoug: Makten må være delt, for at mennesket skal være fritt. Det er mye klokt å si om konservatismens mange lærdommer. At frihet forutsetter maktspredning er etter mitt skjønn den viktigste.

Det mest grunnleggende uttrykk for denne lærdommen er stadfestet i vår egen Grunnlov i form av prinsippet om maktfordeling. Det finnes tre typer makt i staten, den lovgivende, den dømmende, og den utøvende, og disse maktene er spredt på ulike statsorganer. Videre holdes ikke statsorganenes oppgaver helt adskilte. Ved at statsorganene til en viss grad tar del i hverandres oppgaver, sikres et visst samspill. Dette samspillet skaper en balanse mellom statsmaktene.

Denne måten å sikre maktspredning på er inspirert av Montesquieu. Hans påstand var at historien har vist oss at alle som er i besittelse av makt alltid vil være tilbøyelig til å misbruke den. Grensene vil forskyves inntil maktutøver møter motstand i form av en motmakt. Montesquieus resonnement er det grunn til å feste seg ved. Han var opptatt av å bidra til etableringen av en statsforfatning som ikke var styrt av en eneveldig monark, men resonnementet er langt mer allmenngyldig enn som så.

Adam Smiths forsvar for et fritt marked bærer i seg mange av de samme elementene som det Montesquieus resonnement gjør. Smith så at så lenge de samme menneskene satt med kapitalen og styrte handelen, ville de også ha en felles interesse av å begrense konkurransen. Kjøpmannen vil ønske størst mulig påslag for det produktet han selger, og dersom andre aktører forsøker å utkonkurrere ham, vil det beste for kjøpmannen være å hindre den aktøren å presse prisene ned. Et slikt system vil gjøre prisene høyere enn det de trenger å være, påpeker Smith. Dette er imidlertid kun effekten av det grunnleggende problemet: For mye makt

Siden januar 2018 har Grue Solberg fra Nes i Akershus ledet Høyres Studenterforening i Bergen. Foto: Privat.

er samlet på for få hender. I markeder med en eller få veldig dominerende aktører, vil aktørene ha en egeninteresse av å misbruke sin makt. Dermed vil de også gjøre det. Løsningen på dette problemet, hevder Smith, er å sikre et fritt marked hvor alle har adgang. I et slikt marked oppstår motmakter som sikrer maktbalanse.

Poenget med å vise denne likheten mellom to tenkere som har betydd mye for utformingen av den konservative ideologi, er å vise hvor sentralt prinsippet om motmakter er for å sikre et best mulig samfunn etter konservative begreper. Fornuftige systemer og løsninger blir til der flere aktører innenfor ulike samfunnssektorer har muligheten til å påvirke utformingen. Dersom samfunnet består av dominerende aktører som først og fremst er opptatt av å bevare egen maktposisjon, vil ikke samfunnslivet blomstre.

Forsvaret for mangfoldet er også en erkjennelse av at mennesket må få muligheten til å uttrykke seg. Folk er forskjellige, og interessene er mange, derfor er det hverken mulig eller ønskelig å skape et godt samfunn uten rom for ulikhet og mangfold. Dessuten er denne tenkningen basert på erkjennelse av at verden ikke er ideell. Mennesker har en tendens til å forfølge egne interesser, derfor kan ikke enkelte dominerende aktører alene få definere spillereglene.

Er dette i prinsippet et argument for en lite tilstedeværende nattvekterstat? Selvsagt ikke. De viktigste konservative tenkerne i Norge har alle vært opptatt av utbyggingen av den norske sentralmakten, blant annet i form av etableringen av velferdssystemer. Poenget er i denne sammenheng at også staten trenger motmakter.

Det beste eksemplet på dette er det konservative forsvar for lokaldemokratier. Sentralmakten må balanseres av levende lokaldemokratier, som arbeider for sine innbyggers interesser. Lokaldemokratiet fremmer deltakelse fordi det er kortere vei til beslutningstakerne, og gjør det mulig for borgerne å påvirke politikken der borgerne faktisk møter den. For at mennesket skal ha tiltro til at makt ikke blir misbrukt og at systemene likebehandler like tilfeller, er det av avgjørende betydning at samfunnet er åpent og gjennomsiktig. Flest mulige beslutninger må tas i det åpne rom.

Avslutningsvis vil det være på sin plass å minne om at det er som siktemålet med all politikk for alle samfunn: Å legge til rette for at borgerne skal kunne leve gode og frie liv. Mennesket er full av skaperkraft og initiativ om mennesket først får uttrykke seg. Denne friheten er det umulig å sikre mennesket uten institusjoner og systemer som hindrer maktmisbruk.

Vanskelige veivalg for Europas konservative

Jan Arild Snoen
Minerva

Konservative partier i hele Europa strever med å finne retning og mening etter den kalde krigens slutt. I noen land har de ett ben i graven.

Tradisjonelle styringspartier, enten de er konservative/kristeligdemokratiske eller sosialdemokratiske, sliter med oppslutningen i de fleste vest-europeiske land, med unntak av Storbritannia, der valgordningen favoriserer et topartisystem. Den gamle høyre-venstre-motsetningen som dominerte under den kalde krigen har fått konkurranse av andre viktige

saker, som innvandring og miljø, og de fleste steder har det sprunget frem egne partier som målbærer disse bekymringene. I et slikt landskap må konservative partier, også moderate liberalkonservative som det norske Høyre, ta stilling til de nye motsetningene både gjennom tilpasninger av sin egen politikk, og gjennom valg av samarbeidspartnere. Samtidig er ikke de økonomiske motsetningene i høyre-venstre-aksen borte.

Kan ikke gå «all inn»

En mulig strategi ville være å gjøre de nye partiene overflødige ved å legge kursen kraftig om. Men da butter det gjerne mot andre hensyn som er viktige for partiet, og velgerne kan lekke i den andre enden, eller gamle samarbeidspartier se en annen vei.

Høyre kunne for eksempel ikke ha overtatt Frps innvandringspolitikk uten at det hadde brutt med partiets moderate og humanitære tradisjon, og velgerne hadde lekket til sentrum eller Arbeiderpartiet. Høyre kunne ikke overtatt MDGs miljøpolitikk uten at det hadde brutt med partiets nærings- og vekstvennlige tradisjon, og velgere hadde lekket til Arbeiderpartiet og Frp, eller Senterpartiet.

Foto: Minerva.

Justeringer hjelper bare litt

Løsningen blir derfor nesten alltid å ta et par skritt i retning disse partiene – strengere restriksjoner på asylinnvandring, skarpere miljømål og noen medfølgende politikkendringer. Det er ikke nok til å fange opp eller holde på dem som vil ha store endringer, men nok til å beholde de fleste av de gamle velgerne.

Det blir ikke lettere av at et fragmentert partibilde gjør at konservative partier må forsøke å samle mange partnere, som gjerne trekker i ulik retning. I Norge har Høyre for så vidt lang erfaring i dette, siden partiet, med unntak av noen få år under Kåre Willoch og Erling Nordvik, ikke har vært det klart dominerende partiet på ikke-sosialistisk side, men har måttet nøye seg med å være ett av mange partier på den siden, om enn det største.

Men å ha som fremste karaktertrekk å samle sprikende staur er vanskelig å selge til velgerne over tid. Erna Solbergs regjeringsprosjekt ser for utenforstående mer og mer ut til å handle om å forsøke å sitte, ikke om noen klar kurs. Som Oslo Høyres leder Heidi Nordby Lunde sier – Høyre skal være limet i det borgerlige samarbeidet, men det er vel ingen som stemmer på lim? Eller «suppe i sentrum».

I Sverige har Moderaterna hatt et annet problem. Først forsøkte de å demme opp for Sverigedemokraterna ved å være sammen med alle de andre om å isolere dem. Men det var et reelt behov for å endre innvandringspolitikken, og velgerne presset på. Da Moderaterna forsinket skjønte det, og både åpnet for å

snakke med SD og begynte å justere egen politikk, forsvant to av de tre tradisjonelle samarbeidspartiene i sentrum over til venstresiden.

Populister og liberalere er så mangt

Når konservative partier velger ulike strategier og samarbeidspartnere skyldes det både at konservative partier kan være så mangt, og at de mulige samarbeidspartnere også er en fargerik gruppe, selv om vi gjerne vil presse all inn i en gruppe med samme merkelapp.

I Norge har Frps liberalistiske arv gjort det lettere for et næringslivsorientert parti som Høyre å finne en partner enn det var for Moderaterna å åpne opp for et SD med nazistiske røtter. Men etter hvert ble denne historiske bakgrunnen mindre viktig, ettersom det ble vanskeligere å se særlig forskjell på Sylvi Listhaug og Jimmi Åkesson.

I Danmark kunne Venstre, som er det reelt sett dominerende konservative partiet der, støtte seg på Dansk Folkeparti, som er et anti-liberalistisk velferdsparti som ikke er det minste opptatt av skattelettelser. Men samtidig oppsto det et tomrom på den liberalistiske siden, som ble fylt at nye Liberal Alliance – som etter hvert gikk i regjering med Venstre. Liberale partier er overalt naturlige samarbeidspartnere for konservative, men disse kan også, når sosialliberalismen er dominerende, gå til sosialdemokratene. Uansett er liberale partnere sjelden store nok til å gi de konservative et flertall.

I Spania var de konservative så nasjonalistiske og konservative at de lenge unngikk en utfordrer til høyre, og de var store nok til å vinne flertall alene. Men da tiden gikk fra en ideologi bygget på den katolske kirken og nasjonens enhet, kom konkurransen til venstre isteden, i form av liberale Ciudadanos. Og så røk også det nasjonalistiske monopolet, under press både fra økt innvandring over Middelhavet og katalansk separatisme, og Vox kom til på høyresiden.

De grønne: pragmatikere eller vannmeloner

Miljøvern er en naturlig del av en konservativ politikk, men står også ofte i klar konflikt med en nærings- og vekstvennlig politikk. I Norge gjelder det først og fremst oljen. I mange land, også Norge ser vi at velgerne til konservative partier er av de som er minst opptatt av klimapolitikken, etter nasjonalkonservative.

Likevel snuser ledelsen i konservative partier på et samarbeid med grønne partier, både for å gi seg selv en

grønnere profil i troen på at dette er et standpunkt med fremtiden foran seg, og fordi det er vanskelig å finne et flertall uten, dersom man da ikke går for en storkoalisjon med sosialdemokrater.

Men også grønne partier er en mangfoldig gjeng. I Tyskland ble den gamle kampen mellom Realos – de som går inn for skrittvis reformer og aksepterer markedsøkonomi og økonomisk vekst, og Fundis for lenge siden avgjort til realistenes fordel, og partiet kunne gå i regjering, riktignok med sosialdemokratene i første omgang. I enkelte tyske delstater er et samarbeid med konservative CDU formalisert. Fundamentalistene er på sin side gjerne dypøkologer med sterk skepsis til økonomisk vekst og industrisamfunnet. De passer ikke som samarbeidspartnere for noen.

Når grønne partier blir store, kommer Fundis på defensiven, og debatten innen den grønne bevegelsen handler mer om grønn politikk henger naturlig sammen med en tradisjonell venstrelinje i resten av politikken – sterkere omfordeling, aktiv industripolitikk, offentlig fremfor privat. Amerikanernes New Green Deal, med erklærte sosialister som Bernie Sanders og Alexandria Ocasio-Cortez i spissen, bærer sterkt preg av dette, og bekrefter dermed en oppfatning på deler av høyresiden: At miljøkampen mest er et påskudd for å innføre sosialisme. De grønne er «vannmeloner» – grønne utenpå, røde inni, som det heter.

Hvorvidt konservative partier kan og bør samarbeide med grønne handler altså om hva slags grønt parti de må forholde seg til lokalt. I Norge har MDG så langt i de aller fleste kommuner valgt å samarbeide til venstre, men det finnes unntak, og det må ikke være slik.

Totalt sammenbrudd i Italia og Frankrike

I Italia har det gamle konservative partiet, kristeligdemokratene, som dominerte landets politikk i mange tiår, brutt helt sammen. De var ute av stand til å reformere landet, og det lille som kom av forsøk på økonomiske reformer var det snarere sosialdemokrater som sto for. Samtidig mistet også her Kirken sin innflytelse, og det konservative partiet klarte ikke å finne andre verdier å erstatte det med, og ble «kjøpt opp» av en glorete demagog fra TV-bransjen, Silvio Berlusconi. Da han viste seg å være ineffektiv og korrupt, gikk velgerne til nasjonalkonservative Lega, som i sin tur har fått konkurranse på ytre høyrefløy av Italias Brødre (FdI), som står i en nyfascistisk tradisjon.

Noe lignende har skjedd nylig i Frankrike, der det tidligere dominerende gaulistpartiet ikke maktet å reformere et land der demonstrasjoner i gatene fremdeles er en maktfaktor, og det nasjonalkonservative Nasjonal Samling spiste av velgermassen, selv om NS også tar uvanlig mange velgere fra venstresiden og

arbeiderklassen. Isteden er det teknokratiske sosialliberalere ledet av Macron som nå forsøker seg på reformer, med tilsig av liberalkonservative politikere og velgere. Trøsten for det konservative partiet får være at Macron meget vel kan feile, og gi mulighet for comeback.

Merkel sto stille

Ved siden av det britiske partiet, og det spanske inntil nylig, sto CDU lenge igjen som det dominerende konservative styringspartiet. Angela Merkel har vært flink til å vinne valg, men hun har ikke vært flink til å reformere. Og nå er partiet en skygge av seg selv også velgermessig, og sliter med å være større enn De Grønne. Lenge dro Merkel, og Tyskland, riktignok nytte av omfattende arbeidslivsreformer gjennomført av den sosialdemokratiske forgjengeren Gerhard Schröder, og tysk økonomi har forblitt solid, selv om den nå sliter under Trumps handelskrig.

Men generelt har hun vært bakpå. Forsøkene på å demme opp for De Grønne gjennom en svært kostbar Energiwende, og den panikk-artede beslutningen om å fase ut all kjernekraft etter Fukushima-ulykken har ikke imponert velgerne, snarere fått dem til å tenke at De Grønne har hatt rett hele tiden. Den alt for åpne døren da asylbølgen kom i 2015 ga næring til det innvandringskritiske AfD, som særlig gjør det skarpt i det østlige Tyskland.

Storkoalisjoner ingen varig løsning

CDUs og SPDs tilbakegang gjorde at en storkoalisjon mellom de to ble løsningen, noe som ytterligere har tæret på velgeroppslutningen. Også i mange andre land diskuteres slike koalisjoner av de gamle styringspartiene, som skal sikre stabilitet og en sentrumsorientert og økonomisk bærekraftig politikk. Problemet er at dette skaper store åpninger for partier med tydeligere profil på enkelte områder, og gjerne overbud, selv om de ikke nødvendigvis har en politikk for helheten.

Stø kurs, men hvor?

Konservatismens fremste problem er at den ofte fungerer som en reaktiv ideologi eller tilnærmingstype. Konservative drives i ulike retninger av de til enhver tid sterkeste samfunnskraftene og trendene, og konservatives rolle er å si «ikke så fort», mane til moderasjon og balanse. Noen ganger er dette riktig og viktig. Det var viktig å stå imot sosialister og kommunister under den kalde krigen. I kriser er konservative partier ofte på rett plass. Men utenom kriser er det stor risiko for at de blir preg- og retningsløse – i beste fall en kompetent administrator av andres ideer. Da flykter også velgerne.

I 1998 meldte jeg meg inn i Høyre, etter en fortid i Frp, fordi Høyre hadde en balansert politikk, og sto for noen prinsipper jeg kunne slutte meg til, blant annet fornuftig husholdning med skattebetalernes midler, å holde offentlige utgifter nede, og å senke skattene. Nå er jeg utmeldt av Høyre, fordi Erna Solbergs regjering har økt oljepenget bruk og offentlig utgifter rekordartet, og de tre siste årene praktisk talt ikke gitt skattelettelse. Høyre er blitt like blått som vann.

En konservatisme som ikke har noen annen kjerne enn vilje til administrasjon, forvitrer til en interesseorganisasjon for øvre middelklasse i villaområdene rundt storbyene, slik det danske konservative partiet har gjort.

Et konservativt argument for sterkere fagforeninger

Axel Fjeldavli
Rådgiver i Tankesmien Agenda

Foto: Tankesmien Agenda

I Norge i dag er det viktige konservative ideer som finner best jordsmonn på venstresiden i politikken.

Tryggheten i deler av det norske arbeidslivet forvitrer og forskjellene mellom folk øker raskt. At jeg mener dette er en politisk kjerneoppgave å gjøre noe med – jeg som kommer fra en tankesmie plassert i sentrum-venstre i politikken – overrasker nok ikke så mange.

Jeg mener også de beste svarene på problemene finnes til venstre.

Men jeg mener det finnes et godt konservativt argument for et av de viktigste tiltakene for små forskjeller og et trygt arbeidsliv – fagforeningene. Konservative i Norge i 2019 burde ønske å styrke fagorganiseringen. Dette stikk i strid med for eksempel årets Høyre-landsmøte, hvor debatten stod om det uorganiserte arbeidslivet burde «anerkjennes» eller «forsvares».

Ikke bare er en av de viktigste oppgavene for konservative å ta vare på den tradisjonsbestemte egenarten ved samfunnet de virker i – og små forskjeller, høy tillit og et organisert arbeidsliv er en åpenbar kjerne ved det norske. Men det er også en mer spesifikk idétradisjon i konservatismen hvor jeg mener fagforeningene må forstås å spille en viktig rolle i dag: De bidrar til maktfordeling i samfunnet. De er en check-and-balance for makten som ligger i store penger, og bidrar til at samfunnet styres mot det felles gode. I vår tids winner takes all-økonomi og en svært uheldig framvekst av monopol-tilstander på flere områder, er det viktigere enn på lenge.

Maktdeling – en årtusenlang arv

Det heter seg at all filosofi er en serie av fotnoter til en gresk filosof. Denne teksten er en slik fotnote. Vi kan

se tydelige spor til tanken om maktfordeling allerede i Aristoteles' Politikken. Her beskriver han samfunnet som en organisk helhet som – blant annet – gjør det mulig for menneskene å realisere det felles gode. Det er dessuten ikke bare det felles gode som realiseres. Også for individene er det bare i møtet med et samfunn at mennesket kan realisere det dypeste i hva det vil si å nettopp være et menneske – det Aristoteles kaller å være et «samfunnsdyr», *zoon politikon*.

Aristoteles gjorde det som på den tiden var omfattende empiriske undersøkelser av greske bystater. Allerede den gangen Aristoteles skrev om ulike måter å organisere bystater, mente han mennesket hadde kommet på et stadium hvor det var best at makten ble delt på flere. Antallet «dydige» mennesker var ikke begrenset som før, mente han. «Den gode konge» var ikke lenger nødvendig. Men fordi mennesket er feilbarlig, fordi det fremdeles var en risiko for at borgere i maktposisjoner kunne misbruke makten, var det fornuftig med tidsbegrensede embeter på rundgang og maktdeling. Det beste styresettet er det nest-beste – et som har utgangspunkt i slik menneskene faktisk er.

Over 2000 år senere var det denne tråden Montesquieu tok opp i Lovenes ånd i 1748, hvor han observerte at «den som har makt, er tilbøyelig til å misbruke den». Det beste svaret var å la makt balansere makt, og slik motvirke at staten ble korrumpert. Montesquieus prinsipper om maktfordeling har blitt nedarvet til oss gjennom den bølgen av grunnlover som ble vedtatt i hundreåret etter, hvor det som kjent ble vanlig å dele mellom en lovgivende, en utøvende og en dømmende makt.

Fagforeninger som balanserer ut makt

Siden den gang har samfunnet – åpenbart – endret seg mye. Den kanskje viktigste endringen for maktfordelingen i samfunnet er hvordan ny teknologi først gjorde industriell produksjon mulig, så stadig mer effektiv, så supplert med vekst i tjenestenæringer – og nå digitaliserer økonomien i høyt tempo.

Parallelt med dette har avkastningen på kapital skutt fart. Med det oppstod en ny kilde til maktkonsentrasjon. Selv om markedet i prinsippet er desentraliserende, viser historien tydelig hvordan ubalanserte markeder fører til at penger og makt over tid blir samlet på færre hender – den som har, den skal få, og det i overflod. Det er min tydelige påstand at fagforeninger er for markedsrettet makt det Montesquieus maktfordelingsprinsipp er for statsmakt. De fungerer som en check-and-balance-mekanisme som motvirker økonomisk ulikhet og at økonomisk makt slår over i politisk makt, slik vi tydelig ser i for eksempel USA.

Et interessant trekk ved fagorganisering i Norge fra et konservativt ståsted, bør også være modellen vi har

”I en situasjon
hvor maktbalansen
gradvis tipper
i favør de store
pengene, bør det
gjøres mer for at
flere skal velge å
organisere seg i en
fagforening.”

med koordinerte lønnsforhandlinger på nasjonalt nivå. Gjennom den såkalte frontfagsmodellen forhandler arbeidstakerne som jobber i eksportrettede virksomheter først om sin lønn, med utgangspunkt i at lønnsveksten ikke må være større enn at disse virksomhetene beholder sin konkurransekraft internasjonalt. Forhandlingene for de eksportrettede frontfagene setter så normen for lønnsforhandlingene i resten av økonomien. På denne måten bidrar det organiserte arbeidslivet i Norge til å både skape og dele. Mer enn for eksempel den amerikanske modellen med svake fagforeninger, eller den franske modellen med lite koordinering. Samfunnet styres mer i retning av det felles gode her hos oss.

Sterkere fagforeninger er nødvendig

Økonomen Thomas Piketty har vist hvordan de som eier kapital siden 1970-tallet har fått stadig større deler av nasjonalinntekten, på bekostning av de som bidrar med arbeid, og at dette har bidratt til at også ulikheten i inntekt har økt. Det ser vi også i Norge, hvor inntektsulikheten har økt tydelig de siste tiårene. Formuesulikheten i Norge er nå på nivå med Storbritannia. De 10 prosentene med lavest lønn i privat sektor har ikke hatt lønnsvekst de siste ti årene, mens toppen rykker fra.

I det maktfordelingsperspektivet jeg har anført i denne teksten, er dette urovekkende, fordi det forrykker maktbalansen i økonomien. Særlig når vi slår dette sammen med det faktum at fagforeningene har blitt svekket de siste 30 årene: andelen fagorganiserte har gått ned og lønnsforhandlingene har blitt mindre koordinerte. Forskningen viser at dette har bidratt til ulikhetsveksten, men det gjør også samfunnet dårligere i stand til å balansere ut maktkonsentrasjonen markedet skaper nå og framover.

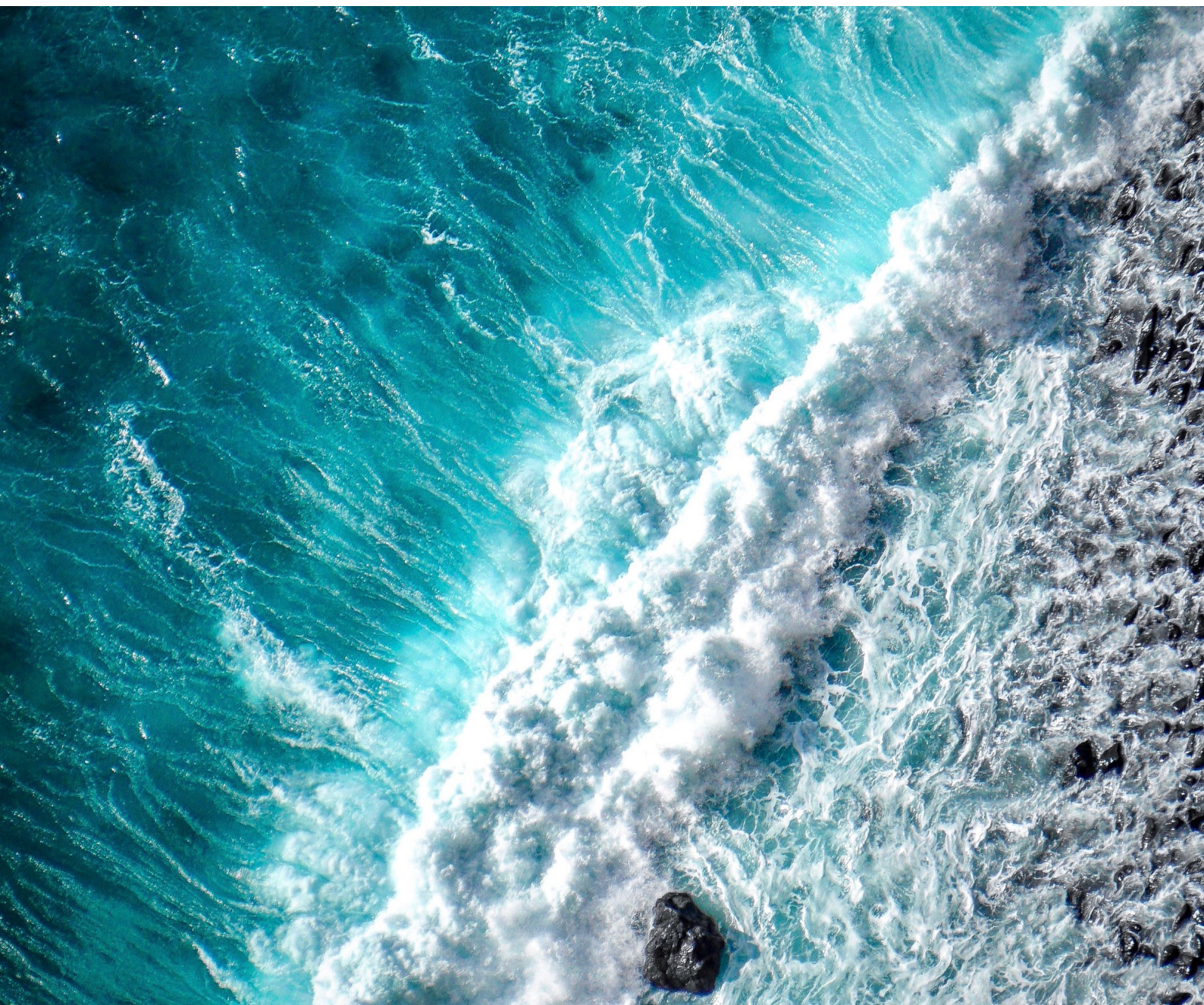
I tillegg til konsekvensene i form av maktkonsentrasjon «på toppen», gjør det at maktbalansen på den enkelte arbeidsplass blir forskjøvet. Det bidrar til mer utnytting av den svake part, arbeidstakeren. Bygg og anlegg i Norge har for eksempel klar nedgang i organisering over tid. Lavest organiseringsgrad er det i handelsnæringen, og innen overnatting og servering. Maktskjevheten får praktiske konsekvenser. Regjeringen har selv beskrevet en utvikling i retning av et «arbeidsliv der utsatte grupper har ulovlige og uforsvarlige arbeidsforhold».

I en situasjon hvor maktbalansen gradvis tipper i favør de store pengene, bør det gjøres mer for at flere skal velge å organisere seg i en fagforening. Det burde også være det konservative svaret.

Den viktigste jobben må selvfølgelig gjøres av fagforeningene selv, men det finnes også politiske grep som kan

bidra. Et av de mest konkrete er å øke skattefradraget for å fagorganisere seg. Forskning gjort på økningen i fagforeningsfradraget i 2001, viser at det førte til at tre prosentpoeng flere var organisert i 2012 enn hva som ellers ville vært tilfellet. Som en bonus økte produktiviteten i de bedriftene studien så på med seks prosent, siden det er lønnsomt for en bedrift å ha en aktiv fagforening. Det er ikke bare LO, YS og Akademikerne som støtter en økning i fagforeningsfradraget, det gjør også NHO. Også arbeidsgiversiden er bekymret for nedgangen i antallet fagorganiserte.

Det bør gjøres mer for å bevare den norske modellen, også av konservative. Mitt argument er at det er at det finnes et distinkt argument for dette som er nettopp konservativt. Den norske arbeidslivsmodellen må forstås som et uttrykk for maktfordeling tilpasset et markedsøkonomisk system, hvor samfunnet kan styres i retning av det felles gode. Vi må ta vare på et samfunn som det norske, med små forskjeller og høy tillit – eller for å si det med Aristoteles: «Det aller beste er når innbyggerne i en stat har begrenset, men tilstrekkelig rikdom».

En konservativ klimainnsats for fremtiden

*Lene Westgaard-Halle
Storingsrepresentant
Høyre*

Klimatoppmøtet i Madrid er over, Trump stritter fortsatt mot, og kineserne bygger nye kullkraftverk ukentlig. Hvorfor skal vi i Norge bidra, og hva betyr det egentlig om klimaet endrer seg?

Som konservativ har jeg «vokst opp» med at alt vi gjør handler om å forandre samfunnet for å bevare det som er godt ved det – til generasjonene etter oss.

For meg er det kjernen i hvorfor vi som konservative bør stå på barrikadene for klimaet og det vi ønsker å

bevare i samfunnet vårt. Klimaendringer betyr ukontrollerbare endringer. Endringer som ikke er til det beste verken for oss nordmenn eller andre.

Foreløpig har temperaturen på kloden steget med 1,05 grader siden førindustriell tid, og vi er på vei mot fire. Her i Norge har vi vanskelig for å ta innover oss hvordan et endret klima og en varmere verden faktisk vil se ut. Men vi vet hvordan det så ut da det var kaldere. Da fastlandet Norge var fire grader kaldere var Vestlandet dekket av et to kilometer tykt lag med is. Det er det fire kan bety.

Norge endrer seg på denne generasjonens vakt, og vi klarer ikke å forandre for å bevare. Vi har en måned kortere skisesong på Østlandet nå, enn da foreldrene våre vokste opp. Om vi bevilger hele statsbudsjettet til klimatiltak får vi ikke tilbake snøen, skaden har allerede skjedd, vi har allerede tatt fra generasjonene etter oss store deler av den norske vinteren.

Men BNP baserer seg ikke på snødybder, Norge er en havnasjon. Vi har levd av og ved havet i generasjoner. Det er en del av sjela vår, identiteten vår, og – gir oss enorme inntekter. For noen uker siden lanserte IPCC sin

Westgaard-Halle har sittet på Stortinget for Høyre siden 2017. Hun er medlem av Energi- og miljøkomiteen. Foto: Stortinget.

rapport om klima og havet. Der kan vi lese, igjen, at havet blir varmere, surere og mister oksygen. Det truer både naturmangfoldet og norske inntekter. Det truer rett og slett den økonomiske bærekraften og fremtiden vår.

I Stillehavet gjør de seg klare for den ultimate utfordringen, at havet de alltid har livnært seg av, sluker øyene de bor på. Kiribati er et sånt sted. Kiribati har kjøpt en ny øy. De diskuterer ikke om klimaendringene er menneskeskapte eller ikke, de gjør seg klare til å flytte hele nasjonen sin, fordi de er i ferd med å drukne. Klimaendringene gir også økt sikkerhetsrisiko. Det kan bidra til borgerkrig og flyktningstrømmer, eller gi grunnlag for vold og terrorisme. Konflikten i Darfur ble forsterket av tørken. Områdene rundt Tsjadsjøen er rammet av krise. Det har igjen bidratt til å skape grobunn for ekstreme grupper som Boko Haram. Det er altså mennesker som allerede er i en sårbar situasjon som rammes hardest av klimaendringene. Disse menneskene legger på flukt, kanskje også til Norge.

Vi lever i et av verdens rikeste og roligste land, klimaendringene fører ikke til krig og masseflukt hos oss. Men skal vi, som oljeproduserende land, tåle så inderlig vel den urett som ikke rammer oss selv? Det er ikke det jeg forbinder med konservatisme.

Konservatisme har aldri handlet om egoisme. Det har handlet om det finmaskede nettverket og samfunnet vi som individer er en del av, og det har handlet om å stå sammen med andre land. Verdens nasjoner har et solidarisk ansvar. Vårt ansvar forsterkes av at vi er et land som har tjent oss styrtrike på fossil energi. Vi må gå foran, det er vår plikt.

Stans utslippene, ikke utviklingen. Det er ingen motsetning mellom en sunn planet og en sunn økonomi. Klimapolitikken må være offensiv, men mer løsningsorientert enn i dag. Vi må tenke nytt for å skape grønne arbeidsplasser og et Norge som er klare for utfordringene vi møter. Akkurat nå er vi ikke godt nok forberedt, og Norge møter tre typer risiki.

Fysisk risiko. De fysiske ødeleggelsene koster penger, mye penger. Allerede nå gjør klimaendringer stormene kraftigere og flommene hyppigere. Mer ekstremvær vil også gi endrede skademønstre og dermed økte utfordringer for forsikringsbransjen, som allerede opplever økte kostnader knyttet til klimaendringene. Fysisk risiko involverer altså både potensielt tap av inntekter og økte kostnader, i tillegg til et sterkt menneskelig

aspekt. Det er ikke først og fremst kloden klimaendringene er fatale for. Det er oss mennesker.

Ansvarsrisiko. Storbritannias sentralbanksjef Mark Carney har advart om at de som har tjent store penger på å utvinne fossil energi kan bli holdt økonomisk ansvarlige av land som er blitt påført store tap og skader på grunn av klimaendringer – for eksempel tørke eller havnivåstigning. Fokuset på ansvarsrisiko vil sannsynligvis øke i takt med klimautviklingen.

Overgangsrisiko. Overgangsrisikoen er nok likevel der Norge i størst grad er eksponert. Det betyr at også verdikjedene rundt fremstilling av fossil energi er utsatte, noe vi allerede har kjent på i Norge som en konsekvens av nedgang i oljeprisen. Spørsmålet er om vi i dag undervurderer konsekvensen av en langsiktig strukturell nedgang for fossil energi. Dagens transportsektor står for om lag 60 % av oljeforbruket. Når transportsektoren nå i økende grad elektrifiseres, og fossile energikilder erstattes med fornybare, er det en betydelig risiko for at vi i fremtiden kan oppleve etterspørselsbrist på olje.

Vi må trappe om klimainnsatsen vår, for selv om vi allerede er i front, vil endringene påvirke det norske samfunnet i større grad enn vi til daglig tenker over. Vi må elektrifisere sokkelen og kutte utslippene fra den aller største kilden til utslipp i Norge, oljesektoren, vi må få på plass CCS i industrien så vi fortsatt kan drive med industri og verdiskaping, men den må bli mye grønnere enn i dag.

Vi er på god vei i transportsektoren, men vi må faktisk klare å nå nullutslipp fra sektoren, og selv om vi allerede har blant verdens mest klimavennlige landbruk, må denne sektoren også være mer offensive og kutte mer. Vi trenger kraftkabler for å selge og kjøpe strøm, samtidig som vi kutter utslipp, vi trenger en plan for en grønnere finansnæring, og vi må, selv om pressen sjelden skriver om alt Norge leverer internasjonalt, trappe opp innsatsen for å bidra til utslippskutt i utviklingsland. Verden klarer ikke å både løfte folk ut av fattigdom og kutte utslipp, med mindre utviklingslandene tar i bruk fornybar energi heller enn fossil.

Alle eventyr har en slutt, etter hvert også oljeeventyret. Oljen har gitt oss fantastisk rikdom, og et svært godt utgangspunkt for å klare oss inn i krevende omstillingstider. I eventyret er det ofte den nytenkende Espen Askeladd som går seirende ut, mens lite omstillingsvillige troll taper alt. Klarer vi omstillingen til et grønnere Norge, blir det ikke bare en seier for oss konservative, men for hele kongeriket.

Konservatismens Hall of Fame Margaret Thatcher

*Skrevet av Kaia Bergeland Kjos
Styremedlem
Høyres Studenterforening i Bergen*

Where there is discord, may we bring
harmony; Where there is error, may we
bring truth; Where there is doubt, may we bring faith;
And where there is despair, may we bring hope.

Slik lød Margaret Thatchers første ord da hun
ankom 10 Downing Street den fjerde mai 1979
som Storbritannias nye statsminister. Thatcher,
Storbritannias første kvinnelige statsminister, var
særdeles veltalende, og hadde en vilje og ideologisk
overbevisning som gjorde henne godt egnet til å styre landet.

Margaret Thatcher vokste opp i en middelklassefamilie, som datter av en kjøpmann. Hennes bakgrunn skiller seg fra hennes forgjengere, som i hovedsak består av lorder og Eton College-alumni. Til tross for, eller kanskje på grunn av, dette, oppnådde Thatcher stor suksess. Hun var en begavet kvinne, og studerte ved Oxford hvor hun utdannet seg som kjemiker og senere skrankeadvokat. Hennes standhaftighet gjorde henne utvilsomt til en dyktig advokat, og likedan en overbevisende politiker.

Allerede dagen etter valget tok Thatcher fatt på statsministergjeringen, et arbeid hun er anerkjent og berømt for, men som også skapte splid og kontrovers. Med standhaftighet og besluttsomhet startet hun arbeidet med å reformere og liberalisere landets økonomi. Reformeringen innebar en radikal liberalisering, inspirert av blant annet Friedmans teorier om monetarisme.

Streng kontroll med pengemengden, frie markeder og lav inflasjon var sentrale elementer i Thatchers økonomiske politikk. Sammen med konkurranseutsetting og deregulering, skapte Thatcher en

**Thatcher var Storbritannias statsminister fra 1979 til 1990.
Foto: Chris Collins/Margaret Thatcher Foundation.**

liberalkonservativ, politisk stil som har fått betegnelsen “Thatcherism”.

I studietiden ble Thatcher inspirert av Friedrich Hayeks økonomipolitisk filosofi. Som statsminister jobbet hun på bakgrunn av denne for å rette opp i venstresidens detaljstyring av landets økonomi og industri som hadde vært etter krigen. Dette var imidlertid ikke utelukkende populært.

Tidlig i hennes første periode reduserte Thatcher skattene samtidig som hun økte rentene, noe som resulterte i utbredt misnøye på grunn av forverrede forhold. Likevel lot ikke Thatcher seg rikke, hun ville gjennomføre reformene uten å ta hensyn til misnøyen i befolkningen. Thatchers sterke overbevisning om at landet trengte en ny retning, selv om medisinen var vond, ga henne kallenavnet «The Iron Lady».

Jernkvinnen var ikke kjent for å ta populære avgjørelser, og hun fikk i løpet av sin tid som statsminister mange i mot seg. Irske nasjonalister gjorde i 1984 et attentatforsøk mot henne da hun var på partikonferanse med det konservative partiet. Seks timer etter bomben eksploderte møtte hun opp på talerstolen i rene klær, tilsynelatende uberørt.

Da mange i eget parti protesterte mot flere av de radikale reformene, ble motstanden avfeid av Thatcher. I en berømt tale til sitt eget parti i 1980 adresserte hun denne motstanden, hvor hun slo fast «You turn if you want to. The lady's not for turning!».

Til tross for kontroversene ble Thatcher populær da arbeidsledigheten gradvis minket, velferden økte og innbyggerne i gjennomsnitt ble rikere. Gode resultater og høy grad av tillit til statsministeren førte til at de konservative gjorde et brakvalg i 1983, med over 40 prosent av stemmene. Denne tilliten hadde Thatcher frem til interne uenigheter og dalende popularitet tvang henne til å gå av i 1990.

I løpet av hennes tid som statsminister viste Margaret Thatcher hva liberalkonservatisme kan bety i praksis; ved å senke skatten og åpne for konkurranseutsetting ble industrien effektivisert, velferden økte og befolkningen ble rikere.

Statens rolle er ikke å detaljstyre innbyggerne eller bedriftene, men å legge til rette for vekst og utvikling. Ønsket om en liten stat og troen på enkeltmenneskets frihet, ble av Thatcher oppsummert med at “we just need to set the right rules, and then leave individuals to get on with the job.”

Konservatisme i Norden

Lars Kolbeinstveit
Filosof i Civita

Et vesentlig kjennetegn ved store deler av konservativ tenkning i nordiske land er at det er en liberal konservatisme. Dette skyldes blant annet innflytelsen fra den konservative tenkeren Edmund Burke. En konservatisme som ikke er for reaksjonær, men som understreker menneskers ukrenkelighet og likeverd kan sies å være mer liberal. Likevel er det betydelige forskjeller på liberalisme og konservatisme – også i Norge, Sverige og Danmark.

Foto: Civita.

En annen filosof som har preget særlig norsk konservativ tankegang er Marcus Jacob Monrad (1816-1897), som var filosof og teolog og professor ved Universitetet i Oslo. Monrad var inspirert av den tyske filosofen Hegel (1770-1831), som stod i en slags opposisjon til Kant (1723-1804) sin mer liberale og kosmopolitiske filosofi. Monrad preget forberedende ved Universitetsutdanningen i flere år og er kjent for å bringe inn Hegels tanker om sedelighet inn i norsk åndsliv. Monrad inspirerte senere en annen viktig skikkelse i norsk konservatisme – Lars Roar Langslet (1936-2016). Langslet var sentral i Minervakretsen og kulturminister for Høyre fra 1981-1986. Monrads innflytelse på Langslet har blitt tolket som en slags konservativ opposisjon til mer markedsliberal tankegang.

Det skal ikke underslås at konservative kan være kritiske til for omfattende bruk av markedsliberalistiske styringsprinsipper, men samtidig har konservative færre illusjoner om at politisk innblanding i markedet vil fungere bare fordi hensiktene er gode. Liberaliseringen av boligmarkedet, eller opphevelsen av kringkastingsmonopolet under det konservative styret på 1980-tallet, er eksempler på at norsk konservatisme står nærmere liberalismen, og fjernere fra sosialdemokratisk og sentralistisk styringsoptimisme.

Hva som da skiller nordisk konservatisme fra mer klassisk liberalisme kan være vanskelig å få øye på. Ved å vende tilbake til Hegel og Kant, og førstnevntes kritikk av kosmopolitismen i Kants evige fred finner vi en

mer nasjonal orientert Hegel. Opplysningstidens idealer og anerkjennelsen av menneskers likhet var av avgjørende betydning ifølge Hegel. Men Hegel og andre mer konservative går lenger for å konkretisere disse ideene. Mennesker trenger også tilhørighet, og felles normer og kultur for å realisere sin ukrenkelige frihet. Demokratiske nasjonalstater har vist seg å være den forfatning som best ivaretar dette. De nordiske landene har gjennom stor økonomiske utvikling, effektiv politikk og frie markeder, høyt utdanningsnivå og en særegen (nasjonal) kultur og godt samarbeidsklima, utviklet seg til ganske komplekse samfunn. Komplekse samfunn, som konservative vil si at det er vanskelig å kjenne fullt ut og forstå dybden av.

Konservative vil slik sett – i hegeliensk ånd – motsette seg en liberalisme som ikke vedkjenner kulturen eller nasjonens betydning for de nordiske samfunnene er relativt store suksess. Vi har noe å ta vare på – for sterke og raske omveltninger eller liberaliseringer kan skade det samfunnet vi over tid har bygget opp. Dette gir seg blant annet utslag i at konservative er mer påpasselige med å understreke at integrering – ikke bare på arbeidsmarkedet, men også kulturelt sett – er en vanskelig prosess i Nordiske land. Ikke en umulig prosess – konservative er fortsatt åpne og liberale, men en konservativ er praktisk orientert. Og i praksis har mengde og type innvandring noe å si for hvor godt integreringen går.

Særlig svensk borgerlig tankegang har frem til nylig vært preget av en kosmopolitisk orientert liberalisme, imens det mer konservative har blitt fanget opp av det mer nasjonalistisk orienterte og kontroversielle partiet, Sverigedemokratene. I Danmark har det største borgerlige partiet – Venstre – i større grad ivaretatt konservative holdninger. Dette ser vi også i norsk politikk. Anti-konservativ politikk, eller svært liberal innvandringspolitikk, er populært i begrenset grad i befolkningen. Et annet kjennetegn på konservatisme i Norge, som Cathrine Holst har påpekt, at vi har en konservativ politisk kultur. De fleste partier anerkjenner at reformer og politiske endringer bør utredes grundig, at vi bør gå forsiktig frem og at vedtak bør søke brede flertall for å skape legitimitet. Den siste tiden har vi derimot sett politiske tendenser til at offentlige utvalg avvises før saker er diskutert ordentlig. Det kan sees på som brudd på norsk politisk konservativ metode.

Det er umulig å skrive noe helhetlig om nordisk konservatisme på så liten plass, men som sagt er den moderat og liberal. Få vil likevel rett ut kalle seg konservative. I en globalisert verden, med stadig raskere endringer, er det derimot ikke usannsynlig at mer konservative verdier vil få vind i seilene. Det ser vi allerede. Konservatisme er kanskje den tankegangen som best ut forstår – eller nettopp ikke tror den forstår – verdiene som ligger i de nordiske samfunn. Moderate og liberale bør ta eierskap til konservatismen, og ikke overlate den til de på ytterste høyre fløy.

Liberal conservatism vs classical conservatism: what's next for our political family?

Carlo Giacomo Angrisano Girauta
Leder av European Democrats students

Since the division between left and right, born in France, Western ideological spectrum has endured many changes.

On the left side it is easy to track every variant of socialism since the infamous publication of The Capital. Indeed, the German Sozialdemokratische Partei Deutschlands ideological transformations and

scissions have marked the way for most of Western left political parties. On the other hand, the conservative ideological family, which stands with a much longer party-tradition has luckily gone through a different path (considering that its tradition starts with toryism or the Democratic-Republican Party founded by Thomas Jefferson).

While the differences in the left are typically acute and sharp, during the Cold War Europe the right built very large political parties. These electoral machines institutionalized thanks to their capability of holding together a great portion of the political spectrum, from center to right. These parties, such as CDU, or Italian Democrazia Cristiana, created a space of unity for classical liberals, traditional conservatives and Christian democrats. Probably, one of the main reasons why these various ideological families held together is the fact that a common enemy the communist Damocles sword was hanging on top of every democratic nation of the world. Instead, nowadays, the threats to our democracies are no longer used as a factor of unity.

In the case of European Democrat Students, its own logo references to the three ideological pillars of EDS: classical liberals, conservatives and Christian democrats.

Since 1961 the organization has long worked to develop a unique political space shaped to endure European integration without losing member organizations on the road. It currently stands more united than ever. Several of the EDS mother parties have been put at a crossroad because of ideological differences that are

European Democrats students er HSBs paralyorganisasjon og Det europeiske folkepartis studentorganisasjon.

no longer considered pluralism but rather as divisions. It would not be truthful to state that EDS has been immune to the frictions that have arise recently in Europe's center right.

That is why there are good reasons to be proud of the maturity of the members that have been able to find compromises in order to keep the organization both plural and united. This was not achieved only by the good faith of the student representatives that lead EDS, it is also a success of its Statutes. The internal procedures have enhanced the necessary debates and allowed the disagreements to be better accepted, thanks to the annual congress system and the two mandates limitation amongst other internal rules. Thus, if there is one lesson we could extract from EDS, is that internal divisions can be channeled by constructive bylaws.

While the title of this article deliberately creates a contrast between classical and liberal conservatives, it also ends up with a simple question. One could expect that the answer to that question would be as simple as picking a side, but that would not be a smart move. Instead, some defend that neither liberal nor classical conservatism can survive without each other. Our dear European Union, together with its neighboring allies, are endangered by the slow disappearance of social-democrat parties and the growing of populisms.

What the most important Founding Fathers of the EU had in common was that they belonged to parties that ended up creating the EPP. When the right has been united, Europe has always been able to progress, while the left has always counted on social division to win elections. To recover unity parties must find a way to channel the disagreements and, as in EDS, turn them into assets. Bridging the gap between classical and liberal conservatism has never been more urgent.

Quiz

1. En kritiker av den franske revolusjonen og konservativismens far, hvem?

2. Hva er Norges klimamål for 2050 når det gjelder kutt i klimagassutslipp i forhold til 1990-nivå?

3. Israelske styrker går inn i Libanon, britene gjenerobrer Falklandsøyene under Thatchers ledelse og Einar Tørnquist blir født. Hvilket år?

4. Ordet konservativ stammer fra det latinske ordet conservare, hva betyr det?

5. I hvilket år ble Høyre grunnlagt?

6 ... og hvem var partiets første formann?

7. Det konservative partiet ÖVP er største parti i hvilket europeisk land?

8. «Politikk hevdes å være verdens nest eldste yrke. Jeg er etter hvert blitt klar over at det ligner svært mye på det eldste». Hvilken amerikansk statsleder stammer dette sitatet fra?

9. Hva kalles den konservative bevegelsen som ble startet i det amerikanske republikanske partiet i 2009?

10. Hvor stor andel av Norges befolkning tror ikke mennesket påvirker klimaet, eller at klimaet ikke forandrer seg, ifølge en undersøkelse av YouGov?

Svarene finner du på side 26.

Hva har skjedd i HSB siden sist?

Tradisjonen tro holdt vi i Høyres Studentforening i Bergen vårt årlige julebord i slutten av november. Kvelden inneholdt godt selskap, julemat, taler av høy kvalitet og sanger av en annen liga. Dette er nok en kveld de færreste vil glemme og vi gleder oss allerede til neste HSB-samling.

Utenom politikk er vi i HSB også glad i en god vin. Vi arrangerte derfor et vinsmakings-arrangement, hvor vår leder Carl Christian G. Solberg ledet oss gjennom druenes og eikefatenes verden.

Etter skolestart har vi ønsket nye og gamle studenter velkommen tilbake til Bergen. I den anledning holdt vi et kick-off vors. Det var en innholdsrik kveld hvor vi ble bedre kjent med både gamle og nye medlemmer. Kvelden var en stor suksess, og vi så oss derfor nødt til å arrangere en god gammeldags HSB-fest påfølgende uke.

Siden forrige utgave av Reform har vi drevet med valgkamp. Nå er valgkampen ferdig og vi er veldig fornøyd med innsatsen til alle våre medlemmer. Det var noen hektiske uker på tampen av valgkampen, men vi har hatt det gøy underveis. Hver fredag så vi oss nødt til å holde ukeslutter for å gi medlemmene en liten premie for innsatsen som ble lagt ned.

Under høstens resolusjonsøker oppfordret vi medlemmene våre til å formidle tanker og innspill i en felles diskusjon om politiske spørsmål. Diskusjonen og samarbeidet mellom medlemmene førte til en rekke gode resolusjoner. Disse resolusjonene ble behandlet på medlemsmøtet. Igjen ble HSBs politiprogram utvidet og vi er klare for Høyres Studenter landsmøte som avholdes neste vår.

En av prioriteringene vi har hatt dette semesteret er å gi medlemmene våre mer erfaring med å delta i debatter. Flere synes det å delta i debatt er skummel og høy terskel å bli med på. Derfor arrangerte vi debatttrening i studentradioen. Vi fikk hjelp og innspill av studentradioen til å utvikle debattferdighetene i et trygt miljø.

Fasit quiz:

- 1. Edmund Burke.**
- 2. 80 - 95% kutt.**
- 3. 1982.**
- 4. Å bevare.**
- 5. 1884.**
- 6. Emil Stang.**
- 7. Østerrike.**
- 8. Ronald Reagan.**
- 9. Tea Party-bevegelsen.**
- 10. 10%.**

Redaktør:
Sivert Strande Ruud

Trykk:
Molvik trykkeri

Redaksjon:
Camilla Barth
Aurora Hårtveit

Takk for støtte fra:
Velferdstinget og
Kulturstyret

Forside og bilder som
ikke er kreditert:
www.unsplash.com

**Høyres Studenterforening
Bergen
Høyres Hus
Kong Oscars gate 14
5017 Bergen**

**Facebook og Instagram:
@hsbergen
www.hsbergen.no**

**HØYRES STUDENTERFORENING
I BERGEN**